

Tisková zpráva

Názory občanů na úroveň sociálního zabezpečení v ČR a alokaci veřejných prostředků – prosinec 2019

- ⊙ Tři čtvrtiny (75 %) dotázaných hodnotí finanční zajištění ve stáří spíše nebo velmi špatně (27 % jej hodnotí „velmi špatně“). Přibližně dvě třetiny hodnotí špatně podporu bydlení (67 %) a více než tři pětiny (62 %) pak zajištění v nemoci, při úrazu, invaliditě.
- ⊙ Naopak zdravotní péči a školství a vzdělávání hodnotí více než tři pětiny dotázaných spíše nebo velmi dobře („velmi dobře“ přibližně desetina).
- ⊙ Oproti minulému šetření z roku 2018 se statisticky významně zlepšilo hodnocení sociální politiky v oblasti rodiny a (ne) zaměstnanosti a naopak se zhoršilo hodnocení zdravotní péče a školství.
- ⊙ Alokace veřejných prostředků by se měla zvýšit v oblasti starobních důchodů a zdravotnictví (72, resp. 70 % dotázaných).

Zpracoval:

Milan Tuček

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210 310 593; e-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

V prosinci 2019 zařadilo CVVM do svého pravidelného šetření blok otázek týkajících se sociální politiky.

V rámci tohoto bloku jsme se ptali na to, v jaké míře je podle občanů České republiky zajištěno sociální zabezpečení v jednotlivých oblastech i na hodnocení úrovně sociální politiky celkově. Zároveň jsme do výzkumu zařadili blok otázek zjišťujících, v jakých oblastech by se měly navýšit či snížit finanční prostředky z veřejných zdrojů s cílem ukotvit oblast sociálních politik v rámci hodnocení výdajů státního rozpočtu. Naposledy byly otázky položeny v listopadu 2018.

Graf 1 zachycuje, jak občané aktuálně hodnotí zajištění ve vybraných oblastech sociální politiky, a zároveň ukazuje i hodnocení sociální politiky celkově. Za pozornost stojí, že hodnocení „velmi dobře“ je zastoupeno ve všech položkách jen jednotkami procent. Z výsledků vyplývá, že třemi sledovanými oblastmi, jejichž zajištění pozitivně hodnotí více než polovina české veřejnosti, jsou školství a vzdělávání, zdravotní péče a zajištění v nezaměstnanosti.

Konkrétně oblast školství a vzdělávání, která dopadla v hodnocení nejlépe, hodnotí „dobře“ více než tři pětiny (62 %) dotázaných (z toho 11 % „velmi dobře“ a 51 % „spíše dobře“), necelá třetina (32 %) si myslí opak a 6 % se nedokázalo vyjádřit a zvolilo možnost „nevím“. V případě zdravotní péče byl podíl příznivého hodnocení srovnatelný (61 %), naopak kriticky se k zajištění této oblasti vyjadřovala více než třetina (37 %) dotázaných a jen 2 % uvedla, že neví. U zajištění v nezaměstnanosti se pozitivně vyslovilo 52 % dotázaných, negativně 41 % a variantu „nevím“ uvedlo 7 %.

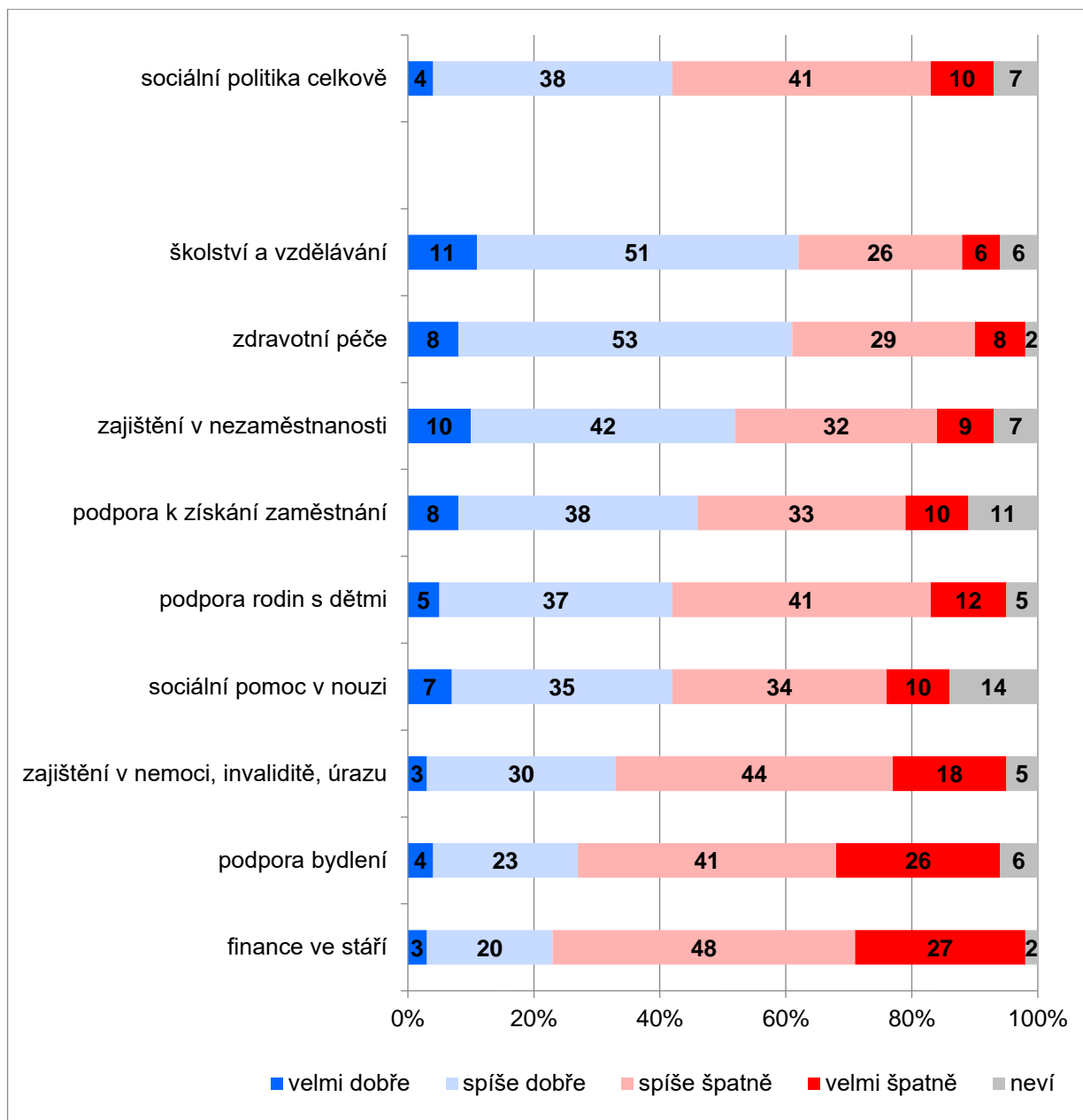
Ostatní hodnocené oblasti jsou naopak více, či méně výrazně většinově vnímány jako „spíše špatně“ nebo „velmi špatně“ zajištěné. Relativně nejhůře hodnocenou oblastí je přitom finanční zajištění ve stáří, jež jako špatně zajištěné hodnotí tři čtvrtiny (75 %) dotázaných, zatímco necelá čtvrtina (23 %) uvedla pozitivní hodnocení. O málo více než čtvrtinový (27 %) podíl příznivého hodnocení se objevuje u podpory bydlení, u kterého však negativní hodnocení uvedly přibližně dvě třetiny (67 %) dotázaných. U zajištění v nemoci, při úrazu, invaliditě dosahoval podíl pozitivních odpovědí jednu třetinu (33 %) a podíl negativních odpovědí se pohyboval mírně nad úrovní tří pětín (62 %). Další v pořadí podle negativního hodnocení je podpora rodin s dětmi (53 % negativní, 42 % pozitivní).

Ve zbývajících dvou oblastech – sociální pomoc v nouzi a podpora k získání zaměstnání – jsou podíly pozitivních a negativních odpovědí statisticky vyrovnané a pohybují se na úrovni 45 % dotázaných. Konkrétně v případě sociální pomoci v nouzi mírně převažuje negativní hodnocení (44 % špatně ku 42 % dobře) a naopak v případě podpory k získání zaměstnání mírně převažuje pozitivní hodnocení (46 % dobře ku 43 % špatně).

Zajištění sociální politiky celkově pak příznivě hodnotí více než dvě pětiny (42 %) dotázaných, zatímco o málo více než polovina (51 %) si myslí, že sociální politika celkově je zajištěna špatně. Jednotlivé položky korelují s tímto

souhrnným pohledem v rozmezí 0,4 až 0,6 Pearsonova korelačního koeficientu (nejnižší korelace je s hodnocením školství, nejvyšší se sociální pomocí v nouzi).

Graf 1: Názory na zajištění vybraných oblastí sociální politiky v ČR¹

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 30. 11. – 11. 12. 2019, 1034 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹ Znění otázky: „Jsou podle Vás v České republice následující oblasti zajištěny dobře, nebo špatně? a) Finanční zajištění ve stáří, b) zajištění v nemoci, při úrazu, invaliditě, c) zdravotní péče, d) podpora rodin s dětmi, e) zajištění v nezaměstnanosti, f) sociální pomoc v nouzi, g) podpora k získání zaměstnání při jeho ztrátě, h) podpora bydlení, i) školství a vzdělávání, j) sociální politika celkově?“ Varianty odpovědí: velmi dobře, spíše dobře, spíše špatně, velmi špatně.

Faktorová analýza odhalila, že daná baterie otázek se strukturuje do dvou faktorů (vyčerpávají 54 % variance). První faktor profilují položky související s (ne) zaměstnaností, zajištěním bydlení, pomocí rodinám a pomocí v nouzi, druhý faktor zdravotní péče, finance ve stáří a zajištění v nemoci, při úrazu, invaliditě. Mimo tyto dva faktory zůstala položka školství a vzdělávání. Tomuto rozdělení je možné rozumět tak, že v případě prvního faktoru jde o „záchrannou síť“ (klíčem je „nouze“), kdežto v případě druhého faktoru jde o obecnější rozměr fungování (sociálního) systému.

Podrobnější analýza názorové podmíněnosti pohlavím, věkem, vzděláním a životní úrovní prokázala, že obecně jejich vliv je s výjimkou životní úrovně statisticky a v ojedinělých případech věku a vzdělání statisticky nevýznamný. Korelace s deklarovanou životní úrovní ukázala, že hodnocení se zhoršuje spolu s horším hodnocením životní úrovně vlastní domácnosti u položek finance ve stáří, sociální pomoc v nouzi, zdravotní péče a sociální politika celkově (korelační koeficienty se pohybovaly průměrně kolem hodnoty 0,15).

Vývoj názorů od roku 2011, kdy byla baterie otázek poprvé zařazena do výzkumu, ukazuje následující tabulka 1. Když se soustředíme pouze na názorové posuny od předchozího výzkumu z listopadu 2018, tak zjistíme, že u třech položek došlo ke statisticky významnému nárůstu pozitivního hodnocení (zajištění v nezaměstnanosti, podpora k získání zaměstnání a podpora rodin s dětmi) a dvou položek (školství a vzdělávání a zdravotní péče) naopak k poklesu.

Zjevně v souvislosti s dlouhodobou nízkou mírou nezaměstnanosti se o 9 (zajištění v nezaměstnanosti) či 5 (podpora k získání zaměstnání) procentních bodů zvýšil podíl dotázaných hodnotících dané oblasti „velmi“ nebo „spíše dobře“. V případě obou položek jde o vzestupný trend trvajícím od roku 2012. Podobný vzestupný trend jsme zaznamenali i v případě sociální pomoci v nouzi, což naznačuje spojitost nouze s nezaměstnaností (viz též výsledek faktorové analýzy), nicméně nárůst v porovnání s předchozím výzkumem o 3 procentní body je v rozmezí statistické chyby. O 8 procentních bodů oproti listopadu 2018 vzrostl podíl pozitivního hodnocení u podpory rodin s dětmi, kde se nejspíše mohl promítnout nárůst příspěvku na rodičovskou dovolenou. V případě školství a vzdělávání a zdravotní péče naopak došlo k poklesu pozitivního hodnocení (o 8, resp. 6 procentních bodů) a nárůstu negativního hodnocení (o 7, resp. 5 procentních bodů). Vzestup pozitivního hodnocení v téměř všech položkách v minulém výzkumu se nepochybně promítl i do jedenáctibodového bodového nárůstu celkového hodnocení sociální politiky mezi roky 2016 a 2018, který aktuální výzkum potvrdil a umocnil tak vzestupný trend trvajícím od roku 2015.

Tabulka 1: Názory na zajištění vybraných oblastí sociální politiky v ČR (časové srovnání v %)

	XI/2011	XI/2012	XI/2013	XI/2014	XI/2015	XI/2016	XI/2018	XII/2019
	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
sociální politika celkově	18/77	14/82	19/76	24/69	23/69	29/63	40/53	42/51
školství a vzdělávání	57/36	53/39	65/28	73/21	67/27	66/29	70/25	62/32
zdravotní péče	54/45	51/48	59/40	69/30	62/37	63/35	67/32	61/37
zajištění v nezaměstnanosti	24/69	18/76	21/74	23/68	28/64	37/56	43/45	52/41
podpora k získání zaměstnání	17/73	12/80	14/78	14/75	22/69	32/57	41/45	46/43
sociální pomoc v nouzi	21/65	18/70	25/63	26/57	28/59	33/53	39/45	42/44
podpora rodin s dětmi	22/72	18/76	22/72	27/65	23/71	29/64	34/59	42/53
zajištění v nemoci, invaliditě, úrazu	23/74	19/78	20/75	26/69	23/72	25/69	30/63	33/62
podpora bydlení	21/68	22/67	24/66	25/63	24/66	28/61	26/66	27/67
finance ve stáří	16/81	14/84	14/83	17/80	17/79	17/79	24/72	23/75

Pozn.: Tabulka uvádí souhrnné procentuální podíly pozitivního („velmi dobře“ + „spíše dobře“) a negativního („spíše špatně“ + „velmi špatně“) hodnocení. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Do prosincového šetření jsme také zařadili otázku² věnovanou alokaci veřejných prostředků do různých oblastí, kdy některé z nich byly zmíněny výše. Aktuální výsledky zobrazuje následující tabulka 2. V posledních dvou sloupcích jsou průměry z odpovědí z letošního a minulého šetření z roku 2018. Položky v tabulce jsou uspořádány podle průměrů z letošního roku.

Veřejnost by navýšovala na prvním místě starobní důchody, na druhém výdaje na zdravotnictví, na třetím místě výdaje na dopravní infrastrukturu (dálnice, železniční koridory apod.). Naopak spíše snížit než zvyšovat by se měly prostředky pro armádu a obranu a kulturu. V případě policie a soudních orgánů jsou podíly těch, kteří jsou pro zvyšování i snižování vyrovnané. U ostatních položek převažuje zvýšení nad snížením, ovšem jinak se v odpovědích nejčastěji objevuje názor, že by podpora měla zůstat stejná, což fakticky platí o všech zkoumaných oblastech s výjimkou starobních důchodů a zdravotnictví, kde maximálním podílem byla varianta „mírně navýšit“.

² Znění otázky: „Myslíte si, že v porovnání se současným stavem by se mělo množství veřejných prostředků vynakládaných na následující oblasti navýšit, zůstat stejné nebo snížit? Pamatujte, že když odpovíte „navýšit“, mohlo by to vyžadovat zvýšení daní, naopak, když odpovíte „snížit“, mohlo by to znamenat omezení těchto služeb. Měly by se tedy podle Vás veřejné výdaje oproti současnosti navýšit, zůstat stejné nebo snížit pokud jde o: a) zdravotnictví, b) vzdělání, c) podporu v nezaměstnanosti a programy pro nezaměstnané, d) armádu a obranu, e) starobní důchody, f) podporu průmyslu a podnikání, g) podporu zemědělství, h) policii a soudní orgány, i) ochranu životního prostředí, j) sociální dávky, k) dopravní infrastrukturu (dálnice, železniční koridory apod.), l) kulturu?“. Varianty odpovědí: výrazně navýšit, mírně navýšit, zůstat stejné, mírně snížit, výrazně snížit.

Tabulka 2: V porovnání se současným stavem by se mělo množství veřejných prostředků vynakládaných na následující oblasti navýšit, zůstat stejné nebo snížit? (v %)

	Výrazně navýšit	Mírně navýšit	Zůstat stejné	Mírně snížit	Výrazně snížit	Neví	Průměr	Průměr 2018
Starobní důchody	28	44	22	3	1	2	2,03	1,94
Zdravotnictví	23	47	25	3	1	1	2,12	2,02
Dopravní infrastruktura (dálnice, železniční koridory apod.),	14	38	41	4	1	2	2,40	2,39
Ochrana životního prostředí	12	34	44	6	1	3	2,48	2,51
Vzdělání	10	35	46	5	2	2	2,52	2,43
Podpora zemědělství	12	33	40	9	2	4	2,54	2,54
Podpora průmyslu a podnikání	5	25	52	11	2	5	2,78	2,76
Sociální dávky	6	26	40	14	10	4	2,95	2,81
Podpora v nezaměstnanosti a programy pro nezaměstnané	5	22	48	14	7	4	2,96	2,76
Policie a soudní orgány	4	16	57	14	5	4	2,99	3,00
Armáda a obrana	3	14	52	17	7	7	3,12	3,04
Kultura	2	13	58	17	6	4	3,12	3,07

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 30. 11. – 11. 12. 2019, 1034 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Faktorová analýza strukturovala dotazované oblasti do čtyř faktorů (58 % vysvětlené variance):

- průmysl a podnikání, policie a soudní orgány, armáda a obrana, kultura, (částečně životní prostředí) (= intervence státu do ekonomiky, bezpečnosti, kulturnosti)
- zemědělství, starobní důchody, (částečně životní prostředí) (= přírodní podmínky)
- sociální dávky, nezaměstnanost (= oblast adresné sociální politiky)
- zdravotnictví, vzdělání, dopravní infrastruktura (= intervence státu do základních služeb)

Z výsledků faktorové analýzy stojí za pozornost, že veřejnost spojuje starobní důchody se zemědělstvím a částečně se životním prostředím a nikoliv se sociálními dávkami.

Oproti minulému šetření z roku 2018 došlo ke statisticky významným změnám u šesti dotazovaných oblastí (vzdělání, sociální dávky, podpora v nezaměstnanosti, policie a soudní orgány, armáda a obrana, kultura), přičemž většinově se jednalo o snížení podpory. Největší změny byly zjištěny u podpory v nezaměstnanosti a prostředků pro armádu a obranu, u kterých shodně došlo k poklesu (o 9 procentních bodů) podílu těch, co by prostředky navýšili (více viz tabulku 3).

Tabulka 3: Zvyšování / snižování veřejných prostředků v časovém srovnání

	2015	2016	2018	2019
	+ / -	+ / -	+ / -	+ / -
Starobní důchody	75/4	76/3	75/3	72/4
Zdravotnictví	63/2	66/3	72/4	70/4
Dopravní infrastruktura (dálnice, železniční koridory apod.)	42/12	40/11	51/8	52/5
Ochrana životního prostředí	33/14	33/15	46/12	46/7
Vzdělání	40/7	45/7	50/7	45/7
Podpora zemědělství	42/13	43/13	46/13	45/11
Sociální dávky	45/16	37/19	38/22	32/24
Podpora průmyslu a podnikání	32/15	27/15	33/15	30/13
Podpora v nezaměstnanosti a programy pro nezaměstnané	46/11	35/13	36/17	27/21
Policie a soudní orgány	17/31	16/33	23/23	20/19
Armáda a obrana	18/34	20/34	26/27	17/24
Kultura	16/24	14/26	19/24	15/23

Pozn.: Tabulka uvádí souhrnné procentuální podíly navýšení („výrazně navýšit“ + „mírně navýšit“) a snížení („výrazně snížit“ + „mírně snížit“). Údaje do 100 % tvoří odpověď „zůstat stejné“ a „nevím“. Položky v tabulce seřazeny sestupně podle podílu navýšení v aktuálním výzkumu.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Podmíněnost názorů na navýšení či snížení finančních prostředků ve zjišťovaných oblastech základními sociodemografickými charakteristikami dotázaných je podobně jako u hodnocení sociální politiky převážně statisticky nevýznamná. Pouze deklarovaná životní úroveň vykázala významnější vliv na názorové spektrum. Ti, kteří svoji životní úroveň považují za dobrou, se více klonili k tomu, aby byly zvýšeny prostředky na zdravotnictví, vzdělání, kulturu, zemědělství, životní prostředí a průmysl a podnikání, než ti, kteří svoji životní úroveň označili za špatnou (ti se naopak častěji přiklínili k tomu, aby byly zvýšeny prostředky na sociální dávky). Prostředky na sociální dávky by dále častěji zvýšili dotázaní starší 60 let. Dále se také ukázalo, že ženy by více než muži zvýšily prostředky na starobní důchody a ochranu životního prostředí.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v19-12</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>30. 11. - 11. 12. 2019</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1034</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>189</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>ES.40, ES.42</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>es200121</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>21. ledna 2020</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různé velikých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.
